

П. Карышковский.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
ЦЕНТР АНТИКОЗНАВСТВА ТА МЕДІЄВІСТИКИ
ОДЕСЬКИЙ АРХЕОЛОГІЧНИЙ МУЗЕЙ НАН УКРАЇНИ
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
ГРЕЦЬКИЙ ФОНД КУЛЬТУРИ (ОДЕСА)

СТАРОДАВНЄ ПРИЧОРНОМОР'Я

Випуск XIII

ОДЕСА
ОНУ
2021

УДК 94(100)“-05/17”(08)

C773

Рецензенти:

- І. В. Бруяко** – д.і.н., директор Одеського археологічного музею НАНУ;
О. А. Довгополова – д.філос.н., професор кафедри філософії ОНУ імені І. І. Мечникова.

Редакційна колегія:

- І. В. Немченко** – к.і.н., керівник Центру антикознавства та медієвістики ОНУ імені І. І. Мечникова, головний редактор;
О. Б. Дьомін – д.і.н., проф. кафедри всесвітньої історії ОНУ імені І. І. Мечникова;
І. С. Гребцова – д.і.н., зав. кафедри всесвітньої історії ОНУ імені І. І. Мечникова;
Т. О. Ізбаш-Гоцкан – к.і.н., доц. кафедри всесвітньої історії ОНУ імені І. І. Мечникова;
В. Г. Кушнір – д.і.н., декан факультету історії та філософії ОНУ імені І. І. Мечникова;
О. М. Луговий – к.і.н., доц. кафедри всесвітньої історії ОНУ імені І. І. Мечникова, зам. головного редактора;
В. В. Чепіженко – викл. кафедри всесвітньої історії ОНУ імені І. І. Мечникова;
С. Б. Охотніков – к.і.н., зам. директора Одеського археологічного музею НАНУ;
М. Д. Руссєв – доктор хабілітат історії, професор Вищої антропологічної школи (Кишинів, Молдова);
О. В. Сминтина – д.і.н., зав. кафедри археології та етнології України ОНУ імені І. І. Мечникова;
С. Б. Сорочан – д.і.н., зав. кафедри історії стародавнього світу та середніх віків Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету історії та філософії
ОНУ імені І. І. Мечникова.

Протокол № 5 від 18 лютого 2021 р.

C773 Стародавнє Причорномор'я. Випуск XIII / Голов. ред. І. В. Немченко. –
Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2021. –
442 с.

ISBN 978-617-689-412-4

*Збірка «Стародавнє Причорномор'я» складена на основі матеріалів
XIII ювілейних читань пам'яті П. Й. Каришківського, міжнародної
конференції, яка відбулась в ОНУ імені І. І. Мечникова 12–13 березня 2021 р.*

Збірка видана за спонсорської підтримки

І. М. Ковалья, В. О. Кравця, В. В. Левчука та С. Парадісопулоса

ISBN 978-617-689-412-4

УДК 94(100)“-05/17”(08)
© Колектив авторів, 2021
© Одеський національний
університет імені І. І. Мечникова, 2021

¹⁹ Там же. с. 58-59, рис. 23.

²⁰ Там же. с. 67-68, рис. 26, 3,9; 27, 1.

²¹ Козленко Р. Римські... с. 82, рис. 2, 6.

²² Волан Ф. П. Описание земли Едисан... В: Охотников С.Б. (наук. ред.) Наследие Ф. П. Де-Волана: из истории порта, города, края. Одесса: Астропринт, 2002. С. 74-200. Здесь с. 144.

²³ Кроме того, т.н. «пристань» Ольвии, скорее всего, имеет естественное происхождение, представляя собой песчаники, под которыми залегают известняки. Петрунь В.Ф. До перших підсумків вивчення петрографії каменю з будівельних комплексів Ольвії // Археологія. 1965. Т. XIX. С. 138-157. Здесь с. 138-140, 156.

²⁴ Петрунь В.Ф. К методике изучения петрографии строительного камня античных городов Северного Причерноморья // КСИА. 1967. Вып. 109. С. 144-151. Здесь...с.145.

²⁵ DioChrys. Oration. XXXVI, 1-3.

²⁶ DioChrys. Oration. XXXVI, 6.

²⁷ Буйских С.Б. Фортификация...с. 16-47.

²⁸ Сапожников И. Нижнеднепровский (Змеевский) вал – часть лимеса Римской империи: картографо-археологическое исследование // *Tuzagetia* (s.n.). 2020. Vol. XIV. №1. С. 215-236. Здесь с.229-232.

²⁹ Буйских А., Форнасье Й., Кузьміщев О. Дослідження ольвійського передмістя // АДУ 2017. Київ, 2019. С. 152-154. Здесь с. 153-154, рис. 2.

И. А. Снытко, А. А. Бондаренко (Николаев),

А. М. Алексеев (Херсон)

НОВАЯ ОЛЬВИЙСКАЯ БРОНЗОВАЯ МОНЕТА V В. ДО Н.Э. ИЗ ГИЛЕИ

Весной 2020 г. у местных жителей была приобретена бронзовая ольвийская монета, найденная в том же году в окрестностях с. Рыбальче Херсонской области¹. Удалось узнать и точное место находки предмета. Монета найдена пастухами на грунте в 6 км к югу – юго-западу от с. Рыбальче, на юго-западном побережье солёного озера Оджиголь, у дороги Рыбальче–Ивановка. Эта территория расположена в степной части Кинбурнского полуострова, между побережьями Днепровского лимана и Ягорлыцкого залива, у восточной окраины лесного массива, примыкающего к Черноморскому биосферному заповеднику НАН Украины (Рис. 1). Отметим то, что в 1977 г. отрядом Херсонского краеведческого музея под руководством М. И. Абикуловой в этих местах было

зафіксовано поселення кінця V–IV вв. до н.е. Рыбальче-I (в 2,7 км к юго-западу від села) і поселок IV–III вв. до н.е. Рыбальче-II (в 4 км к юго-западу від села)².

В липні 2020 г. було проведено візуальне обстеження місцевості, де була виявлена монета. Додатково була обстежена територія між трьома солоними озерами Оджиголь, Пивнів і Рыбальчанське в районі вищезазначених поселень. У безпосереднього місця знахідки монети в незначительному числі були знайдені фрагменти амфор і серолощеної кераміки античного часу. Найбільша їх концентрація зафіксована на ділянці між озерами Оджиголь, Пивнів і Рыбальче. Тут, крім обломків кераміки V–III вв. до н.е., фіксується значительне число фрагментів посуду пізньантичного періоду і середньовіччя, свідечують про наявність на цій території стоянок цих епох.

Монета являється молодшим номіналом (четверть оболу) ольвійських ассів серії APIX (Рис. 2). На аверсі зображена медуза Горгона, на реверсі, в полях солярного колеса, букви APIX. Збереженість монети хороша. Поверхня покрита благородною патиною. Зворотній бік трохи зношений, що, ймовірно, свідчить про достатньо тривале використання монети. Діаметр – 38–40 мм. Вага – 24,26 г. Обличчя Горгони традиційне для цієї серії молодших номіналів. Волосся укладено шістьма фестонами. Дві нижні пряді в лівій частині обличчя більш мініатюрні в порівнянні з іншими. Широкий рот зображено горизонтально. Трохи прикритий. З нього свисає язик, що досягає майже до краю тонкого, округленого підбородка. Щіки медузи невеликі, округлі, плавно опускаються до підбородка. Нижній контур обличчя заокругленої, підтрикутної форми. Чітко виділені широкі очі і брови, сливаються з носом.

Серію монет з написом APIX видаючий спеціаліст області античної нумізматички П. О. Карышковський відносив до 465–425 г. до н.е.³, пізніше перемістив її в останню третю століття⁴. Найпізніші «горгонейони» середнього номінала вченим були віднесені до перших десятиліть IV в. до н.е.⁵ Публікуваний екземпляр, судячи з усього, слід датувати 430–420 г. до н.е. або трохи раніше, враховуючи те, що П. О. Карышковський, опираючись на ряд стилістических спостережень, передбачав, що монети молодшого номінала, збережені в собі риси архаїчного мистецтва, могли випускатися трохи раніше великих повноцінних оболов⁶. В той же час, фіксується і тривале існування ассів серії APIX на території Ольвійського поліса, часто зустрічаються

на поселеннях позднекласического періода хоры Ольвии и других регионов Северо-Западного Причорномор'я⁷.

Рассматривая вопросы хронологии, П. О. Карышковский указывает и на конкретные места находок «горгонейонов»⁸. На территории хоры Ольвии это поселения позднекласического времени Куцуруб, Козырка-II, Дидова Хата-I, Варваровка-I, Сиверсов Маяк-I, Лиманы-III, Кисляковка⁹. К перечисленным можно добавить и находку монеты на поселении Кателино-I¹⁰. Найдены они и за пределами Ольвийского полиса: у Новой Одессы, Христофоровки, Цюрупинска (ныне Олешки), в низовьях Тилигульского лимана у сёл Коблево и Беяры¹¹. «Горгонейоны» известны в совместных находках с чеканными бронзовыми монетами, как в Ольвии, так и на других поселениях Северо-Западного Причорномор'я¹². Поздний «горгонейон» присутствует в кладе ассов серии «Деметра» из Мешково-Погореловки¹³.

Таким образом, можем констатировать, что крупная медь, в том числе и серии АРІХ, использовалась ольвиополитами в денежном обращении вплоть до реформ, о которых указано в декрете Каноба. Его современная датировка – 340–335 гг. до н.э.¹⁴ Закон Каноба был связан, прежде всего, со стремлением ольвиополитов упорядочить внутреннюю торговлю и денежное обращение¹⁵. Громоздкая крупная медь на территории Ольвийского полиса была заменена широким применением серебряной монеты. О сопоставлении меди с местным серебром идет речь и в вышеуказанном декрете. В этом контексте вспомним и декрет в честь Каллиника, сына Евксена, начала последней четверти IV в. до н.э., в котором, в качестве одной из заслуг эвергета, упоминается его причастность к новшеству в деле выпуска ольвийской меди, что П. О. Карышковский связывает с переходом от литых полновесных литых монет к обычной чеканке медной разменной монеты этого номинала¹⁶. Очевидно, имплементация основных положений Закона Каноба охватила как минимум десятилетие, вплоть до появления серии бронзовых ольвийских монет «борисфенов»¹⁷.

В связи с таким широким хронологическим диапазоном использования монет серии АРІХ широк и возможный исторический подтекст находки публикуемого экземпляра. Начнём с того, что монета найдена в исторической местности Гилея, в которую в античную эпоху входил и Кинбурнский полуостров. Гилея как священная территория не только для варварских народов, но, прежде всего, для греков-ольвиополитов, имела с эпохи колонизации важнейшее значение, о чём свидетельствуют упоминания на сей счёт у Геродота¹⁸. Лесистая Гилея, где издревле находились священные роци

и святилища Гекаты, Матери Богов, Геракла и Борисфена, являлась одним из основных сакральных районов для ольвиополитов¹⁹. Из Гилеи начинал свой «бег» Ахиллесов дром – Тендровская коса, на оконечности которой находилось святилище Ахилла²⁰, где в честь божественного героя периодически проводились празднества с различными спортивными состязаниями²¹. Местом поклонения Ахиллу следует считать и Кинбурнскую косу²², где, судя по надписи, датируемой IV в. до н.э., ему были посвящены жертвенник и плод кедра²³.

В римское время восточные территории полиса, в том числе и Гилея, находились под сакральным протекторатом Аполлона Простата, о чём свидетельствует находка посвящения ему от коллегии ольвийских стратегов, зафиксированная у с. Бехтеры, Голопристанского района Херсонской области²⁴. Вероятнее всего, характеристика Аполлону Простату связана с успешно проведёнными лесозаготовками для строительства и ремонта фортификационных сооружений хоры – городищ и фортов²⁵. Не исключено, что Аполлон почитался в Гилее и в более ранние времена²⁶. Данное предположение подкрепляется наличием в Гилее в античное время крупных лесных массивов, которые, по известной античной традиции, обычно находились под покровительством Аполлона.

Наличие в Гилее святилищ различных божеств предполагало и священные феории в эти земли, совершаемые как ольвиополитами, так и иноземцами. Одним из важных даров в храмы были и денежные пожертвования. Из Гилеи, а именно из района Кинбурнской косы, происходит значительное число монет как ольвийских²⁷, так и иностранных²⁸, которые в определённом контексте могли быть и дарами в святилища²⁹. К сожалению, пока не удалось территориально идентифицировать ни одно из упоминаемых различными источниками святилищ.

Тем не менее необходимо, прежде всего, учитывать вариант использования обнаруженной монеты в процессе обычных товарно-денежных отношений. Заметим, что «горгонейон» зафиксирован у поселений дальней хоры Ольвии позднелатинского времени Рыбальче-I и II, в районе солёных озёр, где издревле велись промыслы по добыче соли. Там же, очевидно, производилась и её продажа, в процессе которой, вероятнее всего, и была утеряна ныне публикуемая монета.

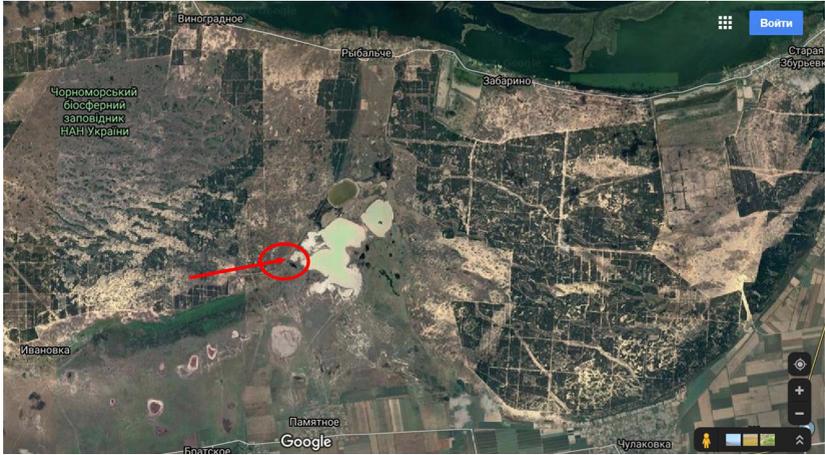

Рис. 1. Ситуаційний план места находки монеты

Рис. 2. Младший номинал серии АРІХ из окрестностей с. Рыбальче (avers, revers). Фото Э.Меарагова.

¹ После публикации предмет будет передан в фонды Николаевского краеведческого музея.

² Оленковская М.И., Оленковский Н.П. Разведки на территории Херсонской области // АО. 1977 г. М. 1978. С. 364; Крыжицкий С.Д., Буйских С.Б., Отрешко В.М. Античные поселения Нижнего Побужья (археологическая карта). К., 1990. С. 45, Рис.9, 73, № 146, 147.

³ Карышковский П.О. Монетное дело и денежное обращение Ольвии (VI в. до н.э. – IV в. н.э.). Автореф. дисс. ... д-ра ист. наук. Л. 1969. С. 12.

⁴ Карышковский П.О. Монеты Ольвии. Очерк денежного обращения Северо-Западного Причерноморья в античную эпоху. К., 1988. С. 43-45.

⁵ Карышковский П.О. Монеты Ольвии ... С. 52.

⁶ Карышковский П.О. Монеты Ольвии... С. 45.

⁷ Карышковский П.О. Монеты Ольвии... С. 49.

- ⁸ Карышковский П.О. Монеты Ольвии. Очерк денежного обращения Северо-Западного Причерноморья в античную эпоху... С. 48-49.
- ⁹ Рубан В.В., Урсалов В.М. Ольвийские монеты из античных сельскохозяйственных вилл Бугского лимана // ВДИ. 1978. № 3. С.37-38, Рис.4; Рубан В.В., Урсалов В.М. История денежного обращения на сельской территории Борисфениды и Ольвии // ВДИ. 1986. № 4. С.38-39.
- ¹⁰ Снытко И.А. Ольвийский асс из поселения Кателино-I // Нумизматические исследования по истории Юго-Восточной Европы. Кишинёв, 1990. С. 44-47.
- ¹¹ Загинайло А.Г. К вопросу об экономических связях Западного и Северо-Западного Причерноморья в VI-IV вв. до н.э. по нумизматическим данным // МАСП. Вып.8. К. 1976. С. 74-75.
- ¹² Зограф А.Н. Монеты Ольвии из раскопок в Лузановке 1938 г. // МАСП. Вып.1. К, 1957. С. 97-98; Карышковский П.О. Заметки о монетах Ольвии // СА. 1960. № 2. С.305-306; Он же. Монеты Ольвии... С.54.
- ¹³ Елисеев В.Ф., Елисеева А.И. Клад ольвийских «ассов» из села Погорелово // Актуальные проблемы археологических исследований в Украинской ССР. Тез. докл. Республиканской конф. К. 1981. С. 82; Пиворович В.Б. Монеты и клады юга Украины. Т. II. Херсон. 2009. С.82-84; Снытко И.А. Об одной группе кладов монет из ближайшего окружения Ольвии // «ПриПОНТийский меняла: деньги местного рынка». Материалы IV Международного Нумизматического Симпозиума (Севастополь 04 – 08. 09. 2016). Севастополь. 2016. С.80, Рис.1; Он же. О времени хождения ассов серий «горгонейон» и «Деметра» на территории Ольвийского полиса // «ПриПОНТийский меняла: деньги местного рынка». V Международный Нумизматический Симпозиум (Москва 20-21.09. 2018 г.). Симферополь-Москва. 2018. С. 122, Рис.1.
- ¹⁴ Виноградов Ю.Г., Карышковский П.О. Ольвийский декрет Каноба о деньгах и стоимость драгоценных металлов на Понте в IV в. до н.э.// ВДИ. 1976. № 4. С.23-27; Виноградов Ю.Г., Карышковский П.О. Каллиник, сын Евссена: проблемы политической и социально-экономической истории Ольвии второй половины IV в. до н.э. // ВДИ. 1983. №1. Ч. 2. С.25, 38.
- ¹⁵ Карышковский П.О. Монеты Ольвии ... С.14-16.
- ¹⁶ Карышковский П.О. Монеты Ольвии ... С.17, 58.
- ¹⁷ Снытко И.А. О времени хождения ассов серий «горгонейон» и «Деметра» на территории Ольвийского полиса... С.123.
- ¹⁸ Нер. IV, 7.
- ¹⁹ Русяева А.С. Религия понтийских эллинов в античную эпоху: Мифы. Святые места. Культы олимпийских богов и героев. К. 2005. С. 154-155; Буйских С.Б. Мифо-географическое пространство Ольвийского полиса в VI-V вв. до н.э. // ДП. Х. Одесса, 2013. С. 95.
- ²⁰ Тункина И.В. Русская наука о классических древностях Юга России (XVIII – середина XIX в.). Спб., 2002. С.452-472.
- ²¹ Кубланов М.М. Легенда о ристалище Ахилла и ольвийские агонистические празднества (к истории формирования культов античного полиса) // Ежегодник Музея истории религии и атеизма. Вып.1. М. Л. 1957. С. 224-226; Русяева А.С. Религия понтийских эллинов в античную эпоху... С. 116-124, 215-216.

- ²² Охотников С.Б., Островерхов А.С. Святилище Ахилла на острове Левке (Змеином). К., 1993. С.108.
- ²³ IOSPE. I². 327.
- ²⁴ Карышковский П.О. Новые ольвийские посвящения первых веков нашей эры // ВДИ. 1993. №1. С. 77-78.
- ²⁵ Снитко И.О. Ще раз про межі Ольвійського поліса // Археологія. 2012. № 4. С. 36-37.
- ²⁶ Браунд Д.К. Между Вифинией и Борисфеном: от ристалища Ахилла на Кальпе к прибытию Афродиты в Гилею // АВ. 2020. № 29. С. 186-187.
- ²⁷ Наумов В.И. Новые находки ольвийских монет у с. Васильевка на Кинбурнской косе // Проблемы археологии Северного Причерноморья. Тез. докл. конф. Ч. 3. Херсон. 1990. С. 36-37; Крыжицкий и др. Античные поселения Нижнего Побужья... С. 72.
- ²⁸ Былкова В.П., Сикоза Д.Н. Клад македонских бронзовых монет с Кинбурнской косы // ДП. IX. Одесса. 2011. С. 71-76; Снытко И.А., Бондаренко А. А. Монетные сегменты – весовые гирьки Ольвийского полиса IV–III вв. до н.э. // *Tragetia, s.n. Vol. XIII [XXVIII]*. 2019. nr. 1. P. 367-368.
- ²⁹ Снытко И.А. О находках иногородних монет эпохи классики и раннего эллинизма на территории хоры Ольвийского полиса // БФ. Боспорское царство М.И. Ростовцева (взгляд из XXI века). Ч.2. СПб. 2020. С. 280-281.

А. В. Федорук (Черновцы)

БИТВА ПРИ МУРСЕ (351 Г.) В ОСВЕЩЕНИИ РИТОРИЧЕСКИХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ЦЕЗАРЯ ЮЛИАНА

Тщательное исследование отдельных значительных военных событий, касающихся истории Римской империи последних веков ее существования, требует привлечения разных нарративных источников, в которых имеются необходимые свидетельства. Однако, как писал в своем известном труде Г. Дельбрюк, «хотя в IV столетии было много различных боев и сражений, но у нас есть сведения лишь о двух сражениях – при Страсбурге и при Адрианополе, которые можно использовать для военной истории»¹. Что касается других крупных боевых столкновений этого же периода, то по поводу их изучения немецкий ученый сетует на отсутствие необходимых подробных и надежных сведений в источниках, вследствие чего просто невозможно восстановить хоть какую-то приблизительную картину происходящего во время этих битв. Так, по его мнению, «мы ничего не знаем относительно сражения при Фригиде (394 г.), в котором Феодосий победил Арбогаста и Евгения»². Исходя из такого критического подхода, к сегодняшнему дню, на первый взгляд, сохранились не более

Перелік скорочень**Список сокращений****Abbreviations**

- АВ – Археологические вести
 АДУ – Археологічні дослідження на Україні
 АИМ – Археологические исследования в Молдавии. Кишинев, Штиинца.
 АИУ – Археологические исследования на Украине
 АКМ – Археологические культуры Молдавии. Кишинев, Штиинца.
 АО – Археологические открытия
 АП – Археологічні пам'ятки
 БАЭ – Бугская археологическая экспедиция
 БФ – Боспорский феномен
 ВДИ – Вестник древней истории
 ВХНУ – Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна
 ДАОО – Державний архів Одеської області
 ДП – Древнее Причерноморье. Одесса.
 ЖМНП – Журнал Министерства народного просвещения
 ЗОАО – Записки Одесского археологического общества
 ЗООИД – Записки Одесского общества истории и древностей
 ИА АН УССР – Институт археологии Академии Наук УССР
 ІА НАН України – Інститут археології Національної академії наук України
 ИГАИМК – Известия Государственной академии истории материальной культуры
 ИИАК (ИАК) – Известия императорской археологической комиссии.
 ИИМК АН СССР – Институт истории материальной культуры Академии Наук СССР
 ИРАИМК – Известия Российской академии истории материальной культуры
 КККТ – Культурний комплекс Кукутень-Трипілля
 КСИА – Краткие сообщения Института археологии
 КСОГАМ – Краткие сообщения Одесского государственного археологического музея
 МАПП – Матеріали з археології Північного Причорномор'я
 МАСП – Материалы по археологии Северного Причерноморья
 МГУ – Московский государственный университет
 МИА – Материалы и исследования по археологии СССР
 НА ІА НАНУ – Научный архив Института археологии Национальной Академии Наук Украины

- НБУВ – Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
НГУ – Николаевский государственный университет
НИЦ – Научно-исследовательский центр
НКМ – Николаевский краеведческий музей
НО – Надписи Ольвии (1917-1965). М., 1965.
НС – Нумизматика и сфрагистика
НЭ – Нумизматика и эпиграфика
ОАМ НАН України – Одеський археологічний музей Національної академії наук України
ОНУ імені І.І. Мечникова – Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
РА – Российская археология
РАЕ – Российский археологический ежегодник. Санкт-Петербург.
СА – Советская археология
САИ – Свод археологических источников.
СП – Стародавнє Причорномор'я. Одеса
СХМ – Сообщения Херсонского музея
Тр. ГЭ – Труды Государственного Эрмитажа.
AGZ – Akta Grodzkie i Ziemskie: dokumenty. Lwów,
AHME – Analecta hymnica medii aevi
CIL – Corpus Inscriptionum Latinarum
IGBR – Mihailov G. Inscriptiones graecae in Bulgaria repertae. Serdicae, 1970. Vol.1. Ed.2.
IOSPE, I² (*IPE I*²) – Latyshev V. Inscriptiones antiquae orae septentrionalis Ponti Euxini Graecae et Latinae. Petropolis, 1916. Vol.1. Ed.2.
JRA – The Journal of Roman Archaeology
JRS – The Journal of Roman Studies
MPH – Monumenta Poloniae Historica
MS – manuscript – рукопис, манускрипт
RIC – The Roman Imperial Coinage. Зокрема: RIC II – Roman Imperial Coinage. Volume 2: Vespasian to Hadrian / Ed. Mattingly H., Sydenham E. A. London, Spink & Son, 1926.
SNG – Sylloge Nummorum Graecorum
SP – Stratum plus
ZDM – Zbiór dokumentów małopolskich / Wyd. I. Sułkowska–Kuraś i S. Kuraś. Wrocław
ZfN – Zeitschrift für Numismatik

<i>Зміст</i>	<i>Содержание</i>	<i>Contents</i>
<i>Немченко І. В.</i> 100-річчя Петра Йосиповича Карышковського (1921–1988).....		5
<i>Демин О. Б.</i> Путь к античной нумизматике: формирование научных интересов П. О. Карышковского		14
<i>Сапожников И. В.</i> К 100-летию профессора П. О. Карышковского: жизнь и творчество по сокращенной программе.....		21
<i>Избаи-Гоцкан Т. А., Колесниченко Е. А.</i> К вопросу о творческом наследии Петра Осиповича Карышковского		33
<i>Агульников С.</i> Комрат-ХV – новое поселение античного периода в Буджакской степи.		37
<i>Ardeț A.</i> A new reinterpretation of a type of North Pontic amphora discovered in Dacia at Drobeta.....		45
<i>Белецкая О. В.</i> «Czarnigrod, ubi Dniestr fluvius dictus mare intrat...» (Черный город в XIV-XVI вв.)		48
<i>Bodzek J.</i> Coins struck in the Black Sea Region donated by Stanislaw Mineyko in the collection of the National Museum in Krakow		57
<i>Бодзек Я., Мызгин К.</i> По разным сторонам стены: находки монет Боспорского царства на Верхнегерманском и Ретийском Лимесе....		61
<i>Булатович С. А.</i> Колхидки в собрании Одесского археологического музея		71
<i>Бурдо Н. Б.</i> 100-річний ювілей Марії Гімбутас		76
<i>Відейко М.Ю.</i> «Усатівські війни»: пошуки супротивника.....		83
<i>Главенчук А. В.</i> Объекты зооморфной скульптуры и технология их изготовления на позднепалеолитическом поселении Анетовка 2		89
<i>Головка О. Б.</i> Битва на р. Мозгава 13 вересня 1195 р. (причини, хід і наслідки конфлікту)		96
<i>Гордієнко Д. С.</i> Трансформації в українській торгівлі пізнього середньовіччя за дослідженнями Михайла Грушевського		103

<i>Гребенников В. Б.</i> История исследований поселений бронзового века в Нижнем Побужье.....	110
<i>Гребцова И. С.</i> Картины голландского караванджиста Геррита ван Хонтхорста в европейских музеях	116
<i>Грицюта О. О.</i> Експериментальні дослідження на базі Анетівської палеолітичної експедиції протягом польового сезону 2020 р.....	127
<i>Гуменний В. Л.</i> «ARMENIA...IN POTESTATEM P. R. REDACTAE»: Вірменія в контексті репрезентації римської політики на Сході в добу Траяна.....	132
<i>Демчук С. А.</i> Еразм Роттердамський, «Світське застілля» та «реформа» бенкету	138
<i>Димидюк Д. А.</i> Наконечник важкого списа з території Двіну (X–XIII ст.).....	145
<i>Добролюбский А.О., Смирнов И.А.</i> «...Что тут хан имел в виду...»?	150
<i>Зелинский А. Л.</i> Антиох II и Родос во время II Сирийской войны: возможная цель военного альянса.....	158
<i>Иванова С. В., Красножон А. В.</i> Археологические поиски Хаджибейского замка.....	164
<i>Івлєв К. О., Сорочан С. Б.</i> Про типову кар'єру вченого ромєя XV ст. (за матеріалами сатиричного діалогу «Мазаріс»).....	173
<i>Кахидзе Э.</i> Исторические данные о крепости Апсар.....	179
<i>Кіосак Д.</i> До абсолютної хронології найсхідніших поселень культури лінійно-стрічкової кераміки	187
<i>Козленко Р. О.</i> Монети ранньої Римської імперії в Ольвії: динаміка надходження	197
<i>Колесниченко А. М.</i> Нові черняхівські поселення на Кривоозерщині.....	206
<i>Croitoru C.</i> The <i>Venus pudica</i> Phenomenon (I). ITS beginnings.....	214
<i>Лагодич В.Ю., Овсінський Ю.В.</i> Зовнішньополітичні відносини Аварського каганату та Візантійської імперії у VI-VII ст.	219

<i>Левченко В. В.</i> З історії конфліктів у співтоваристві українських археологів наприкінці 1910-х – на початку 1920-х рр.....	225
<i>Лиман С. И.</i> Анализ средневековых источников в публикации К. П. Пауловича «Конспект, или краткое изложение дипломатики вообще» (1829)	231
<i>Ліхтей І. М.</i> Протидія чеського короля Вацлава I монголо-татарській загрозі у 1241 році.....	237
<i>Лобанова М. А.</i> Реконструкція плану трипільського поселення Сабатинівка I за архівними матеріалами.....	244
<i>Луговий О. М.</i> Ще раз про Маврокастрон та Аспрокастрон. «Чорне» ім'я «Білої» фортеці?	252
<i>Майборода П. А., Волканов С. И.</i> Римский эпос о Пунической войне: попытка перевода и комментария к книге II (1-60) Силия Италика	261
<i>Масюта Д. А., Пиструил И. В.</i> Археологические разведки вблизи парка «Дюковский сад» в г. Одессе	270
<i>Mercer M.</i> The Tower of London during the Wars of the Roses: The Bastard of Fauconberg's attempted attack of May 1471	278
<i>Милашевський О. С., Головка С. В.</i> Поселення черняхівської культури Лозувата-1 Ульянівського району Кіровоградської області.....	286
<i>Николаев Н. И.</i> Ольвийские «борисфены»: П. О. Карышковский или В. А. Анохин?	290
<i>Одрін О. В.</i> Грецькі <i>eschatia</i> і аграрна історія полісів Північної Надчорноморщини	299
<i>Охотников С. Б.</i> Научные археологические общества в Одессе.....	306
<i>Охріменко О. С.</i> Молитва ангелу-охоронцю з французького Часослова XIV ст. з колекції НБУВ.....	312
<i>Паламарчук С. В.</i> Об античных предшественниках городов левобережья Нижнего Дуная в Одесской области	316
<i>Пересунчак О. С.</i> Березівка III – пам'ятка білозерської культури на Середньому Побужжі	325
<i>Пилипчук Я. В.</i> Социальная терминология и властные структуры в истории Кавказской Албании	329

<i>Попова Т. Н.</i> Бициллиеведение: имена и смыслы.....	337
<i>Прохненко І. А., Жиленко М. А., Калініченко В. А.</i> Фальшивомонетна справа на Хустському замку	345
<i>Редина Е. Ф., Савельева Е. С.</i> К вопросу о терракотовых «погремушках» Боспора	354
<i>Руссев Н. Д.</i> Денежное обращение и монетные эмиссии правобережного Поднепровья в эпоху Золотой Орды.....	362
<i>Ручинська О. А.</i> Благодіяння ольвійської еліти у перші сторіччя н.е.	369
<i>Савельев О. К.</i> Фрагмент римского фигурного светильника из Тиры.....	374
<i>Сапожников И. В., Синельников А. С.</i> О римских земляных линейных укреплениях и дороге варваров близ Ольвии.....	381
<i>Снытко І. А., Бондаренко А. А., Алексеев А. М.</i> Новая ольвийская бронзовая монета V в. до н.э. из Гилеи	392
<i>Федорук А. В.</i> Битва при Мурсе (351 г.) в освещении риторических произведений цезаря Юлиана	398
<i>Ціватий В. Г.</i> Концепт «конгруентність» у теорії та практиці дипломатії ранньомодерної Європи: інституціональний дискурс	405
<i>Чепіженко В. В.</i> Аристократичні спільноти в Англії XIV ст. (на матеріалах справи геральдичної суперечки Скрупа проти Гросвенора)	411
<i>Черниенко Ю. А.</i> По поводу некоторых разногласий по вопросам истоков позднебронзовой металлургии юга Восточной Европы	419
<i>Янов Д. М., Корпусова І. В.</i> Російські срібні монети XIV–XX ст. в колекції Одеського археологічного музею: загальний огляд	425
<i>Кушнір В. Г., Сминтина О. В.</i> Олександр Миколайович Дзиговський (15.02.1953 – 29.12.2020)	430
Перелік скорочень	436

Наукове видання

Головний редактор
Немченко Ірина Вікторівна

СТАРОДАВНЄ ПРИЧОРНОМОР'Я
Випуск XIII

В авторській редакції

Підписано до друку 22.02.2021 року
Папір офсетний

Формат 60×84/8
Тираж 100 екз.

Друк офсетний
Замовлення № 20

Видавництво тов «Удача», Свідоцтво ДК № 4241 від 23.12.2011р.
м.Одеса, вул. Гаванна, 3 тел. (048) 726-54-37, e-mail: mostik-1@ukr.net